

II. Η ΔΥΝΑΜΗ ΤΗΣ ΘΕΛΗΣΗΣ

Τα πρώτα χρόνια μετά το δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο είχαν περάσει. Τα ρίγη χαράς και ενθουσιασμού που είχε φέρει στο λαό η ανάσα της λευτεριάς είχαν ολοκληρώσει τους κύκλους τους. Τη θέση τους είχε πάρει η θέληση για αναδόμηση όσων είχαν καταστραφεί και για υλοποίηση σωστότερων οραμάτων που θα έκτιζαν ένα καλύτερο μέλλον. Άτομα, οικογένειες, επιχειρήσεις και το κράτος εργάζονταν για να καλύψουν τα κενά που είχαν δημιουργηθεί από την απώλεια ανθρώπων, χρημάτων και οργανωμένης ζωής. Τα αποτελέσματα είχαν αρχίσει να φαίνονται και τα αρνητικά κατάλοιπα του πολέμου καταλύονταν το ένα μετά το άλλο. Όσπου έφτασε και η μέρα που μια από τις τελευταίες απαγορεύσεις άρθηκε κι αυτή. Τα σύνορα της χώρας άνοιξαν! Οι κάτοικοι της Ελλάδας μπορούσαν πια να επισκέπτονται κι άλλες χώρες.

Τη χρονιά εκείνη είχα αποφοιτήσει από το σχολείο και παρακολουθούσα ένα τμήμα φιλολογίας στη Γαλλική Ακαδημία. Μόλις πληροφορήθηκα το νέο για τα σύνορα, η καρδιά μου σκίρτησε. Επιτέλους! Τώρα που δεν απαγορεύονταν πια τα ταξίδια, θα μπορούσα κι εγώ να πραγματοποιήσω το όνειρο της ζωής μου. Ήταν τόση η λαχτάρα μου να ταξιδέψω στο εξωτερικό, που ήμουν σίγουρη ότι κανείς και τίποτα δε θα ήταν πλέον ικανά να με εμποδίσουν να το κάνω. Το μόνο που έπρεπε να περιμένω ήταν να έρθει η κατάλληλη ευκαιρία. Κι αυτή δεν άργησε καθόλου να έρθει!...

Λίγες μέρες αργότερα, καθώς κοίταζα τον πίνακα ανακοινώσεων στη Γαλλική Ακαδημία, διάβασα το εξής καταπληκτικό: οργανωνόταν για τους φοιτητές ένα ταξίδι στην Ελβετία, και συγκεκριμένα στη Ζυρίχη, για να παρακολουθήσουν ένα σεμινάριο στο εκεί Πανεπιστήμιο.

Δε χρειάστηκε να σκεφτώ τίποτα. Όρμησα στην αίθουσα διδασκαλίας και άρχισα να μεταφέρω την περίφημη είδηση σε όλους τους παρόντες. Τρεις συμφοιτήτριές μου ενδιαφέρθηκαν αμέσως και είπαν ότι ήθελαν οπωσδήποτε να κάνουν αυτό το ταξίδι. Βγήκαμε από την αίθουσα και οι τέσσερις μαζί και πήγαμε στη Γραμματεία για να δηλώσουμε συμμετοχή, όπως έγραφε στην ανακοίνωση ότι πρέπει να κάνουν το ταχύτερο οι ενδιαφερόμενοι. Η συμπεριφορά του γραμματέα μάς ξάφνιασε λίγο, γιατί μας φάνηκε κάπως διστακτικός. Αν και κατέγραψε τα ονόματά μας σ' έναν κατάλογο, μας έθεσε σαν όρο να επιβεβαιώσουμε την απόφασή μας μέχρι μια ορισμένη ημερομηνία. Δεν καταλάβαμε την αιτία του δισταγμού του και η μόνη εξήγηση που μπορέσαμε να δώσουμε ήταν το νεαρό της ηλικίας μας. Είμαστε όλες ανήλικες και πιθανόν να ήθελε την έγκριση των γονιών μας, πριν μας συμπεριλάβει επίσημα στον κατάλογο.

Το θέμα με τους γονείς μας δεν παρουσίασε κανένα πρόβλημα. Την επόμενη μέρα είχαμε και οι τέσσερις τις επικυρωμένες εγκρίσεις τους και αμέσως ξεκινήσαμε τις προετοιμασίες για την έκδοση των διαβατηρίων. Και τότε... μας αποκαλύφτηκε γιατί ο γραμματέας ήταν διστακτικός. Οι διαδικασίες που χρειάζονταν την εποχή εκείνη για να ταξιδέψει κάποιος ήταν κάτι το απερίγραπτο. Αν σήμερα θεωρούμε τις γραφειοκρατικές διαδικασίες πολλές, εκείνες ήταν τουλάχιστον δεκαπλάσιες. Φυσιολογικό, βέβαια, αυτό, γιατί το γεγονός ότι είχαν ανοίξει τα σύνορα δε σήμαινε ότι δεν παίρνονταν ακόμα πολλές προφυλάξεις. Δε θυμάμαι πια πόσες κρατικές υπηρεσίες επισκεφθήκαμε, πόσες πόρτες γραφείων κτυπήσαμε ούτε πόσο πολλά έντυπα συμπληρώσαμε. Υπήρχαν φορές που από τις οκτώ το πρωί ως τις δύο το μεσημέρι δεν καταφέρναμε να κάνουμε τίποτα. Άλλοτε πάλι, το μόνο που πετυχαίναμε ήταν να γυρίσουμε σπίτι μας με ένα καινούργιο έντυπο, που απαιτούσε τις ίδιες διατυπώσεις με εκείνες των προηγούμενων. Οι μέρες έτρεχαν και μαζί τους τρέχαμε κι εμείς, γιατί τα χρονικά όρια που είχε βάλει ο γραμματέας τέλειωναν. Όταν, επιτέλους, έγινε το «θαύμα» και πήραμε τα διαβατήρια στα χέρια μας, πήγαμε στο γραφείο του και του τα δείξαμε θριαμβευτικά. Εκείνος, αφού μας χαμογέλασε με κατανόηση, μας έγραψε, οριστικά πλέον, στον κατάλογο των ταξιδιωτών.

Όλες αυτές οι δυσκολίες ξεχάστηκαν εντελώς με την έναρξη του ταξιδιού και την απόλαυση που μας έδιναν οι αμέτρητες πρωτόγνωρες εντυπώσεις. Δε θα περιγράψω εδώ τις εντυπώσεις αυτές, αφού άλλωστε σε προηγούμενα βιβλία έχω κάνει αρκετές περιγραφές ταξιδιών μου, τα οποία αποτελούσαν ένα αναπόσπαστο μέρος της ζωής μου για περισσότερα από τριάντα χρόνια. Το θέμα που θεωρώ σημαντικό να αναπτύξω εδώ είναι η εμπειρία που μου έδωσαν τα εμπόδια που αντιμετωπίσαμε για να αποκτήσουμε τα διαβατήρια. Τις μέρες εκείνες κατάλαβα για πρώτη φορά τι σημαίνει: «δεν υπάρχει δεν μπορώ, υπάρχει δε θέλω». Οποιοδήποτε εμπόδιο κι αν συναντούσαμε, ποτέ δεν έλεγα ότι δεν μπορώ να το ξεπεράσω. Ακόμα κι όταν κάποια από τις συμφοιτήτριές μου έφτανε σε απόγνωση και δεν ήθελε να συνεχίσει την προσπάθεια, αναλάμβανα αμέσως εγώ να διεκπεραιώσω ό,τι εκείνη εγκατέλειπε ημιτελές. Ο νους μου ήταν εστιασμένος σε κάθε λεπτομέρεια και ήμουν έτοιμη για κάθε μάχη με όλες τις απρόβλεπτες αντιξοότητες της. Η θέληση μου ήταν δυνατή και ξεκάθαρη: ήθελα να πάω ταξίδι και θα πήγαινα. Έτσι, στο τέλος όλων των διαδικασιών, πέρα από το πρακτικό τους αποτέλεσμα, είχε γίνει και μια αλλαγή μέσα μου. Είχα αρχίσει να συνειδητοποιώ την αξία που έχει η δύναμη της θέλησης.

Τα επόμενα χρόνια η αρχική αυτή κατανόηση πέρασε από πολλές διακυμάνσεις. Η θέληση μου δεν ήταν πάντα δυνατή ή, και όποτε ήταν, συχνά επηρεαζόταν από αντίθετες θελήσεις, άλλοτε δικές μου και άλλοτε συγγενών και φίλων. Έτσι, δεν έβαζα πάντα την ψυχή μου σε ό,τι έκανα και, φυσικά, το αποτέλεσμα δεν ερχόταν καθόλου ή ερχόταν μόνο σε ένα βαθμό, ανάλογο με τη δύναμη που είχα εκφράσει. Αντίθετα, όποτε

δεν υπήρχαν αμφιβολίες, το αποτέλεσμα ήταν θετικό. Στο διάστημα αυτό έμαθα να θαυμάζω όλους εκείνους που με τη θέληση τους ξεπερνούν εμπόδια ασύγκριτα πιο μεγάλα από τις διαδικασίες για την έκδοση ενός διαβατηρίου. Ασθενείς που με την επιμονή και την υπομονή τους θεραπεύτηκαν, φιλάνθρωποι που αφιερώθηκαν σε ένα έργο, πτωχοί που απέκτησαν περιουσία, είναι ορισμένα από τα δείγματα της ανθρώπινης θέλησης, που μπορεί να κάνει θαύματα όταν εκφράζεται με ακλόνητη δύναμη.

Η αξία της δυνατής και σταθερής θέλησης είναι γνωστή και γενικά αποδεκτή, όπως επίσης είναι γνωστό ότι η επίτευξη ενός στόχου απαιτεί θυσίες και κόπο. Η περιπέτεια που έζησα για να κάνω το πρώτο μου ταξίδι είναι απλά μια επικύρωση ήδη αποδεδειγμένων αληθειών. Αναφέρθηκα σ' αυτήν, για να την αντιπαραβάλω με κάτι που μου συνέβη τρία χρόνια αργότερα, το οποίο μου αποκάλυψε μια τελείως διαφορετική διάσταση της δύναμης, που ανέτρεπε σε μεγάλο βαθμό τις μέχρι τότε απόψεις μου για τους τρόπους εκδήλωσης της. Αυτό που συνέβη είναι πάλι συνδεδεμένο με ένα ταξίδι.

Την εποχή εκείνη βρισκόμουν στη Νέα Υόρκη. Ήταν καλοκαίρι και το Πανεπιστήμιο στη Βόρεια Καρολίνα, όπου σπούδαζα, ήταν κλειστό. Είχα αποφασίσει στη διάρκεια των διακοπών να επισκεφθώ όσο περισσότερες Πολιτείες μπορούσα. Είχα ήδη πάει στους καταρράκτες του Νιαγάρα και επιστρέφοντας σταμάτησα στη Νέα Υόρκη για να δω τα αξιοθέατα. Εκεί μου ήρθε ξαφνικά η ιδέα να διασχίσω όλη τη χώρα και να φτάσω ως το Χόλιγουντ, όπου έμενε μια συγγενής μας.

Οι μέρες που υπολείπονταν ως την έναρξη των μαθημάτων ήταν λίγες, όπως λίγα ήταν και τα χρήματα που μου είχαν περισσέψει. Για να εξοικονομήσω χρήματα και χρόνο η καλύτερη επιλογή ήταν να κάνω το ταξίδι με πούλμαν, το πιο οικονομικό μέσο, και να ταξιδεύω πάντα νύχτα, ώστε να αξιοποιώ τη μέρα για τουριστικές εκδρομές. Σκέφτηκα, ακόμα, πως, για να δω πιο πολλά μέρη, η διαδρομή ως το Χόλιγουντ θα έπρεπε να είναι διαφορετική από αυτήν που θα ακολουθούσα για να επιστρέψω στη Βόρειο Καρολίνα. Όλες αυτές οι σκέψεις με ενθουσίασαν. Αγόρασα ένα χάρτη των Ηνωμένων Πολιτειών και προσπάθησα να χαράξω πάνω του τη διαδρομή που θα έκανα και όλες τις ενδιάμεσες στάσεις. Μέσα σε λίγα λεπτά παραιτήθηκα από την προσπάθεια. Ήταν τόση η έκταση της χώρας και τόση η άγνοια μου για τα πιο αξιοθέατα μέρη της, που δεν είχε κανένα νόημα να ασχοληθώ με κάτι που μου ήταν τελείως άγνωστο. Θα πήγαινα σ' ένα πρακτορείο των πούλμαν και θα ζητούσα από έναν πράκτορα να οργανώσει εκείνος το ταξίδι μου. Γι' αυτόν θα ήταν, ασφαλώς, κάτι πολύ απλό. Έτσι πίστευα...

Χωρίς καθυστέρηση ξεκίνησα από το ξενοδοχείο, αφού πληροφορήθηκα πού ήταν το πλησιέστερο πρακτορείο, και σε λίγη ώρα βρισκόμουν εκεί. Είδα έναν κύριο

σοβαρό, καθισμένο στο γραφείο του. Τον πλησίασα και του ανέπτυξα όλο το σκεπτικό μου, ζητώντας του να μου κόψει τα εισιτήρια. Εκείνος έγινε ακόμα πιο σοβαρός και μου είπε κοφτά: «Δεν είναι δική μου δουλειά να οργανώνω τέτοια ταξίδια. Μόνο αν μου πεις ακριβώς σε ποια μέρη θέλεις να σταματήσεις, θα εκδώσω τα εισιτήρια». «Μα εγώ δεν ξέρω ποια είναι τα αξιοθέατα της χώρας», του απάντησα. «Λυπάμαι πολύ», ήταν η δική του ψυχρή απάντηση και ύστερα έστρεψε το βλέμμα του στα χαρτιά του και συνέχισε αμίλητος την εργασία του.

Δεν τόλμησα να πω τίποτε άλλο, γιατί κατάλαβα πως ο άνθρωπος αυτός είχε απόλυτο δίκαιο. Ξαφνικά, η χαρά μου για το ταξίδι είχε μετατραπεί σε απογοήτευση, καθώς σκέφτηκα ότι την ίδια αντιμετώπιση θα έβρισκα από όλους τους υπαλλήλους όλων των πρακτορείων. Σηκώθηκα βαριά από την καρέκλα και με σερνόμενα βήματα προχώρησα προς την έξοδο του πρακτορείου. Καθώς άνοιγα την πόρτα, άκουσα τη φωνή του πράκτορα που μου έλεγε: «Για γύρνα πίσω, κοπέλα μου». Χωρίς καμιά ελπίδα ότι κάτι μπορούσε να έχει αλλάξει, πλησίασα άβουλα το γραφείο του και στάθηκα σιωπηλή μπροστά του. «Μη στέκεσαι όρθια», μου είπε εκείνος. «Κάθισε λίγο να κουβεντιάσουμε πάλι το θέμα». Τον κοίταξα δύσπιστα, αλλά κάτι στην έκφραση του μου αναπτέρωσε κάπως το ηθικό.

Αυτό που συνέβη τα επόμενα λεπτά έμοιαζε με παραμύθι. Ο πράκτορας άπλωσε στο γραφείο του το χάρτη της χώρας και άρχισε να σημειώνει τα μέρη που έκρινε απαραίτητο να επισκεφθώ. Άλλοτε μονολογούσε και άλλοτε μου εξηγούσε τι θα έβλεπα στο κάθε μέρος ή γιατί δεν είχε ενδιαφέρον να σταθώ σε κάποια άλλα. Καθώς προχωρούσε στην οργάνωση της διαδρομής μου, γινόταν όλο και πιο εκδηλωτικός. Σε μια στιγμή έγινε και προστατευτικός, σαν να ήταν πατέρας μου. Μου είπε για μια συγκεκριμένη πόλη, όπου το πούλμαν θα έφτανε τα μεσάνυχτα, ότι δε θα έπρεπε να βγω καθόλου από το σταθμό, γιατί η περιοχή ήταν κακόφημη. Δεν πίστευα στ' αυτιά μου. Μου ήταν αδύνατο να καταλάβω τι είχε προκαλέσει μια τέτοια αλλαγή, πώς ένας τυπικός και αδιάφορος υπάλληλος είχε μεταμορφωθεί χωρίς φανερό λόγο σε έναν ενθουσιώδη φίλο και σύμβουλο.

Η διαδικασία κράτησε πάνω από μία ώρα, μέχρι εκείνος να σιγουρευτεί ότι είχε επιλέξει την καλύτερη δυνατή πορεία για ολόκληρη τη διαδρομή. Όταν βεβαιώθηκε πως όλα ήταν σωστά, πήρε ένα μπλοκ εισιτηρίων, που άνοιγε σαν φουσαρμόνικα, και σε κάθε κομμάτι του σημείωσε το όνομα της πόλης και την ώρα αναχώρησης του πούλμαν. Οι σταθμοί που θα έκανα ήταν τόσο πολλοί, ώστε, όταν ο πράκτορας τελείωσε την εργασία του και άνοιξε τη «φουσαρμόνικα» πάνω στο γραφείο, το μήκος της ξεπερνούσε το ένα μέτρο. Με κοίταξε γελώντας, μου είπε πού να πάω να πληρώσω και μου ευχήθηκε καλό ταξίδι. Τον ευχαρίστησα ολόψυχα για τον κόπο του και λάμποντας από ευτυχία τον αποχαιρέτησα. Τα συναισθήματα μου όταν έφυγα από το πρακτορείο ήταν μεγάλη χαρά ανάμικτη με ακόμα πιο μεγάλη έκπληξη. Στη διάρκεια

του ταξιδιού η χαρά μου μεγάλωνε, καθώς διαπίστωνα ότι πράγματι ο πράκτορας είχε κάνει πολύ καλές επιλογές, όπως με διαβεβαίωναν και διάφοροι συνταξιδιώτες μου. Αν γνώριζα το όνομα του, θα του έστελνα και μια κάρτα για να τον ευχαριστήσω πάλι.

Το επεισόδιο αυτό εξακολούθησε να έρχεται στο νου μου για κάποιο χρονικό διάστημα, και αφού επέστρεψα στο Πανεπιστήμιο. Οι συμφοιτήτριές μου, με τις οποίες το συζήτησα, το ερμήνευσαν με διάφορους τρόπους. Μία είχε τη γνώμη ότι ο πράκτορας με λυπήθηκε που είχα τόσο στενοχωρηθεί και γι' αυτό αποφάσισε να με βοηθήσει. Μια άλλη είπε ότι, καθώς εγώ έφευγα, εκείνος ξανασκέφτηκε την πρότασή μου και δέχτηκε ν' ασχοληθεί μ' αυτήν, γιατί την είδε σαν ένα παιχνίδι που θα τον έβγαζε από την καθημερινή ρουτίνα. Και μια άλλη, πιο πεζή, είπε πως το μόνο κίνητρο του πράκτορα ήταν να πουλήσει πολλά εισιτήρια. Λογικές μού φάνηκαν όλες αυτές οι απόψεις, αν και είχα την αίσθηση πως κάτι δε μου είχε ακόμα απαντηθεί. Το όλο θέμα, όμως, είχε πια χάσει το αρχικό του ενδιαφέρον και έπαψα να το σκέπτομαι, καθώς άλλα πιο καφτά θέματα μελέτης και εξετάσεων έγιναν τα άμεσα ενδιαφέροντα μου.

Το αναπάντητο αυτό «κάτι», για το οποίο είχα αδιαφορήσει τότε, φαίνεται ότι παρέμεινε στο ασυνείδητο μου, σαν μια εκκρεμότητα που περίμενε τη λήξη της. Τα επόμενα χρόνια, σε στιγμές φαινομενικά άσχετες, το δρώμενο με τον πράκτορα επανερχόταν στο νου μου και μου γεννούσε ξανά τα ίδια συναισθήματα της χαράς και της έκπληξης. Συνήθως η ανάμνηση αυτή εξαφανιζόταν απρόσμενα, ακριβώς όπως είχε έρθει, αφήνοντας πίσω της μόνο μια διάχυτη αίσθηση χαράς. Αντίθετα, η έκπληξη, καθώς αυτό που την είχε προκαλέσει παρέμενε ακόμα ανερμήνευτο, ξαναγύριζε στο ασυνείδητο, όπου κάθε ίχνος της χανόταν. Ήταν σαν να περίμενε εκεί, για να ξανακάνει την εμφάνισή της με την επόμενη ευκαιρία, όποτε κι αν αυτή παρουσιαζόταν, μετά από ένα, δύο ή πέντε χρόνια.

Έφτασε μια περίοδος στη ζωή μου, που ορισμένα γεγονότα μού προκαλούσαν ιδιαίτερη έκπληξη. Μου έλεγε, για παράδειγμα, κάποιος ότι ήθελε οπωσδήποτε να αγοράσει ένα μεταχειρισμένο αυτοκίνητο σε καλή κατάσταση και σε μία τιμή που να μην υπερβαίνει τις οικονομικές του δυνατότητες. Σε τρεις μέρες τον ξανασυναντούσα και μου ανακοίνωνε ότι το αγόρασε κιόλας το αυτοκίνητο από ένα φίλο του και ότι αυτό κάλυπτε ακριβώς τους όρους που ήθελε. Ένα άλλο παράδειγμα ήταν η αγορά ενός σπιτιού, που ένα φιλικό αντρόγυνο ήθελε να βρει σε μια συγκεκριμένη περιοχή, στην οποία όμως δεν υπήρχε τίποτα για πώληση. Μια μέρα η γυναίκα είπε στον άντρα της με αποφασιστικό ύφος: «Τελείωσε, εμείς θα βρούμε το σπίτι που θέλουμε ακριβώς εκεί που το θέλουμε. Θα δεις ότι αυτό που σου λέω θα γίνει». Την επομένη οι φίλοι μου πήραν ένα τηλεφώνημα από μια Τεχνική Εταιρία, που τους ενημέρωσε ότι άρχιζε το κτίσιμο μιας πολυκατοικίας στην περιοχή όπου εκείνοι έψαχναν για σπίτι και τους ρώτησε αν ενδιαφέρονταν να αγοράσουν ένα διαμέρισμα. Σε λίγες μέρες τα συμβόλαια είχαν υπογραφεί.

Αυτό που παρατήρησα ήταν ότι, όποτε συνέβαινε ένα τέτοιο γεγονός, ξαφνικά θυμόμουν πάλι το δρώμενο με τον πράκτορα. Σκέφτηκα τότε ότι το συναίσθημα της παρόμοιας έκπληξης, που τα άσχετα μεταξύ τους συμβάντα μου προκαλούσαν θα έπρεπε να οφείλεται σε κάποιο αίτιο, που δεν μπορούσε να είναι άλλο από εκείνο το «κάτι» που δεν είχα ποτέ ανακαλύψει. Είχε, φαίνεται, ωριμάσει ο χρόνος για να ασχοληθώ πιο συστηματικά με το θέμα και γι' αυτό το λόγο η ζωή τα έφερνε έτσι ώστε οι εκπλήξεις που βίωνα να είναι όλο και πιο συχνές. Άρχισα να μελετώ πιο προσεκτικά τα γεγονότα, ώσπου, τέλος, αναγνώρισα πως το κοινό τους γνώρισμα ήταν η παρουσία μιας πολύ δυνατής θέλησης που είχε φέρει ένα άμεσο αποτέλεσμα. Μια τέτοια θέληση είχε εκφραστεί από μένα για το θέμα του ταξιδιού στις Ηνωμένες Πολιτείες και από διάφορους γνωστούς μου για δικά τους θέματα. Σε όλες τις περιπτώσεις η πραγμάτωση ήρθε, χωρίς εμείς να έχουμε καταβάλει κανένα κόπο, χωρίς κούραση, θυσίες και καθυστερήσεις, ενώ τα εμπόδια ξεπεράστηκαν από μόνα τους.

Γεγονότα απρόσμενα και ευχάριστα συμβαίνουν σε πολλούς και συνήθως αποδίδονται στην τύχη, σε συμπτώσεις ή σε κάποια ειδική σχέση, συνθήκη, συναισθηματική κατάσταση. Ανάλογα με την περίπτωση, αλλά και με τον τρόπο με τον οποίο ο καθένας έχει μάθει να βλέπει τη ζωή, ερμηνεύει και τα γεγονότα αυτά. Όποια ερμηνεία κι αν δεχθούμε σαν σωστή, αυτή φαινομενικά ανατρέπει το γνωστό «τα καλά κόποις κτώνται». Επειδή αυτό που αναγνωρίζεται σαν κόπος είναι η συγκεκριμένη εργασία και οι πράξεις που γίνονται με το σώμα και τις σκέψεις μας, όποτε κάτι γίνεται χωρίς τέτοιου είδους κόπο, γεννιέται το ερώτημα μήπως επενέβη κάποια άλλη δύναμη και μήπως αυτή προκάλεσε την υλοποίηση των προσδοκιών μας. Τα δύο παραδείγματα των ταξιδιών μου δείχνουν ξεκάθαρα τις δύο αντίθετες περιπτώσεις. Στο πρώτο κόπιασα πολλές μέρες για να φέρω το ποθούμενο αποτέλεσμα, ενώ στο δεύτερο δεν έκανα σχεδόν τίποτα, το αποτέλεσμα ήρθε από μόνο του.

Υπάρχει ένας περιοριστικός τρόπος με τον οποίο έχουμε μάθει να αντιλαμβανόμαστε την έννοια «κόπος» και λόγω του περιορισμού αυτού δυσκολευόμαστε να τον δούμε μέσα από ένα άλλο πρίσμα. Η σύνδεσή του με συγκεκριμένες πράξεις και εργασίες μάς παρεμποδίζει να τον συνδέσουμε και με τις εσωτερικές διεργασίες, που ο καθένας κάνει ατομικά μέσα του. Τις περισσότερες φορές δε δίνουμε στις διεργασίες αυτές την πραγματική τους θέση, ούτε αναγνωρίζουμε πόσο σημαντικός είναι ο ρόλος τους. Και δεν είναι μόνο σημαντικός, είναι και πολύ δύσκολος, χρειάζεται πολύ κόπο για να φέρει την ολοκλήρωση κάποιου θέματος. Ένας άνθρωπος, για παράδειγμα, που δεν έχει αρκετή εμπιστοσύνη στον εαυτό του και στις δυνάμεις του και θέλει να την αναπτύξει, καλείται να εργαστεί συστηματικά για να πετύχει αυτόν το στόχο του. Αρχικά θα πρέπει να αναζητήσει τις άγνωστες κρυμμένες ικανότητες του και κατόπιν να τολμήσει να τις ενεργοποιήσει, έστω και με κάποιες ελλείψεις. Αν στην πορεία αυτών των διαδικασιών δεν πτοηθεί από πιθανές αποτυχίες,

τότε η εμπιστοσύνη στον εαυτό του θα αναδυθεί και θα εκφραστεί δυναμικά και πολύπλευρα.

Μια τέτοια εργασία είναι θέμα καθαρά προσωπικό, και μόνο εκείνος που τη βιώνει γνωρίζει τις δυσκολίες που συναντά και συνειδητοποιεί ότι ο κόπος που καταβάλλει γι' αυτήν είναι συχνά πολύ μεγαλύτερος από εκείνον που απαιτεί μια πρακτική δουλειά. Και το αποτέλεσμα, όμως, είναι και αυτό μεγαλύτερο, καθώς η δύναμη που αρχίζει να αναβλύζει από μέσα του τού αποκαλύπτει την ύπαρξη νέων γι' αυτόν δυνατοτήτων της ανθρώπινης φύσης του. Η εργασία που έκανε η φίλη μου, η οποία ήθελε να αγοράσει ένα σπίτι, είναι ένα παράδειγμα των αλλαγών που επιτελούνται στη συνείδηση του ανθρώπου. Στην αρχή χρησιμοποίησε για την εξεύρεση του σπιτιού τα συνήθη μέσα, μεσίτες, αγγελίες κτλ. Καθώς αυτά δεν απέδωσαν και επειδή η ανάγκη για αγορά γινόταν όλο και πιο επιτακτική, η θέληση της άρχισε να μεγαλώνει κι αυτή. Ο χρόνος πίεζε και δεν υπήρχαν περιθώρια για καθυστερήσεις. Τότε αποφάσισε να στραφεί στις δικές της δυνάμεις, εστίαστηκε στον εαυτό της και δυνάμωσε την πίστη και τη θέληση της να έρθει το αποτέλεσμα. Όταν σιγουρεύτηκε ότι δεν είχε πια αμφιβολίες, δήλωσε ότι το θέμα είναι τελειωμένο, το σπίτι θα βρεθεί. Και πράγματι έτσι έγινε.

Οι ανάγκες μας είναι πολλές, σωματικές, συναισθηματικές, νοητικές, πνευματικές. Αποτελούν όλες μαζί τη μία όψη της ύπαρξης μας, η οποία απαιτεί συνεχώς να καλυφθεί. Οι απαιτήσεις αυτής της όψης μας είναι αυτές που μας αναγκάζουν να αναζητήσουμε και να εκφράσουμε την άλλη όψη μας, η οποία αποτελείται από όλες τις γνωστές ή άγνωστες δυνάμεις μας. Προκειμένου να κατανοήσουμε ότι η ανάγκη και η κάλυψη της συνυπάρχουν και ότι και οι δύο είναι θεία δώρα, που καλούμαστε συνεχώς να εξισορροπούμε, η ζωή η ίδια μάς δίνει αποδείξεις της συνύπαρξής τους, καλύπτοντας από μόνη της κάποιες ανάγκες μας. Απλώνει, για παράδειγμα, ένας άπορος το χέρι του και διαλέγει το λαχείο που κερδίζει τον πρώτο λαχνό. Μπαίνει στο λεωφορείο ένας μοναχικός άντρας και εκεί γνωρίζει μια γυναίκα, που γίνεται η σύντροφος της ζωής του.

Τα μικρά αυτά «θαύματα», που όλοι βλέπουμε να συμβαίνουν γύρω μας, είναι τα κεντρίσματα που λαμβάνουμε στη συνείδησή μας, ώσπου να μάθουμε να μην τα παρατηρούμε μόνο σαν θεατές, αλλά και να μετέχουμε ενεργά στην πραγμάτωσή τους. Αναγνωρίζουμε τότε ότι η ζωή ολόκληρη είναι ένα «θαύμα» και ότι η δύναμή μας είναι μέρος της δικής της δύναμης. Όταν φτάσουμε σ' αυτό το επίπεδο συνειδητοποίησης για το έργο της ζωής, τότε κόπος δε θα υπάρχει πια, γιατί, όποια εργασία κι αν κάνουμε, πρακτική ή πνευματική, θα μας δίνει μόνο χαρά. Τότε και κάθε απρόσμενο γεγονός δε θα μας προκαλεί έκπληξη, γιατί θα το βλέπουμε απλά, σαν μια ακόμα επικύρωση των δυνάμεων της ζωής, της φύσης και του εαυτού μας.